

Fauna de Barcelona

Amfibis, rèptils i mamífers

La vida a la ciutat va més enllà de la presència humana. Les persones vivim acompanyades per la flora i la fauna que conformen el patrimoni natural urbà, integrat per plantes i animals de diversos orígens. La composició en espècies és diferent a cada ciutat, ja que depèn de les característiques físiques de l'entorn en el que es troba, i de la història concreta de la importació d'espècies exòtiques en cada cas. Flora i fauna, doncs, ens ofereixen a Barcelona una mostra de com era la nostra natura abans de la urbanització, i del que ha anat arribant a la ciutat i s'hi ha quedat. Ens expliquen, per tant, una part de la nostra història i de la nostra identitat.

El vincle humà amb la natura, amb la terra, amb les plantes i amb els animals s'expressa amb força de moltes maneres, fins i tot en un medi urbà. Podem aprofundir en aquest vincle, gaudint dels éssers vius que hi ha als parcs, als carrers, als edificis, al cel... És difícil no veure animals, i és un plaer fixar-nos en ells, preguntar-nos què són, poder-los reconèixer. I podem anar més enllà: podem atreure més animals a prop nostre, a la nostra terrassa, al nostre balcó, al nostre jardí. Amb el simple gest d'oferir-los un hàbitat amb plantes, aigua i aliment enriqueixim la biodiversitat de la ciutat i ens donem l'oportunitat de gaudir-ne des de casa. Així l'entorn guanya en qualitat i contribuïm a la conservació de la diversitat de la vida.

Les espècies de mamífers, rèptils i amfibis que es presenten en aquesta publicació viuen al cor de la nostra ciutat. Es tracta de formes de vida que aprofiten certes característiques favorables que el medi urbà ofereix: hàbitats adequats, disponibilitat d'aliment, clima moderat, i manca de depredadors, entre d'altres. En alguns casos, aquestes espècies poden fins i tot trobar ajuda a Barcelona, on tenim alguns exemples reeixits de projectes de conservació de vertebrats autòctons, adreçats a les aus que viuen en edificis, als amfibis dels estanys i als vertebrats no captius del Zoo.

Aquesta guia completa la dels ocells ja publicada, i vol ser un instrument per ajudar a reconèixer el patrimoni natural de Barcelona, a viure la natura a la ciutat, i a conservar la vida a la Terra.

Imma Mayol

Tinenta d'alcalde de Medi Ambient

to the water column. The frog is a generalist, feeding on a variety of insects, including beetles, flies, and crickets, as well as small vertebrates such as fish and other frogs.

The frog is a common sight in the wetlands of the Florida Everglades, where it plays a vital role in the ecosystem. It is a key predator of insects and other small animals, helping to control their populations. In turn, it is a prey item for larger predators such as snakes and birds.

The frog is also an important indicator species for the health of the wetlands. Its presence and abundance are closely tied to the quality of the water and the availability of its food sources. A decline in the frog population could signal a problem with the ecosystem.

Despite its common status, the frog is facing several threats. One major threat is the loss of its natural habitat due to the conversion of wetlands to agriculture and urban development. Another threat is the introduction of non-native species, which can compete with the frog for food and space.

Efforts are being made to protect the frog and its habitat. This includes the restoration of wetlands and the implementation of conservation programs. By protecting the frog, we are also protecting the health of the entire ecosystem.

The frog is a fascinating creature with a long history in the Florida Everglades. It is a vital part of the ecosystem and deserves our attention and protection. By learning more about the frog, we can better understand the importance of the wetlands and the need to conserve them.

The frog is a symbol of the resilience and beauty of the Florida Everglades. It is a reminder of the importance of protecting our natural resources and the need to work together to ensure a sustainable future for all.

The frog is a true treasure of the Florida Everglades. It is a creature that has thrived in the wetlands for centuries and will continue to do so as long as we protect its habitat and the health of the ecosystem.

The frog is a creature of mystery and wonder. It is a creature that has captured the imagination of people for generations. By learning more about the frog, we can appreciate its unique qualities and the role it plays in the ecosystem.

The frog is a creature that belongs in the Florida Everglades. It is a creature that has made the wetlands its home and will continue to do so as long as we protect it and its habitat.

Received: 15 October 2014 / Accepted: 15 October 2014 / Published online: 22 October 2014
© Springer Science+Business Media Dordrecht 2014

Springer Nature is pleased to cooperate with the RightsClearance Center (RCC) to provide a convenient way to purchase reprints and permission for large scale distribution of our publications in any form.

For more information, contact us at rights@springer.com or visit our website at www.springer.com/permissions.

Springer Nature is pleased to cooperate with the RightsClearance Center (RCC) to provide a convenient way to purchase reprints and permission for large scale distribution of our publications in any form.

For more information, contact us at rights@springer.com or visit our website at www.springer.com/permissions.

Springer Nature is pleased to cooperate with the RightsClearance Center (RCC) to provide a convenient way to purchase reprints and permission for large scale distribution of our publications in any form.

For more information, contact us at rights@springer.com or visit our website at www.springer.com/permissions.

Springer Nature is pleased to cooperate with the RightsClearance Center (RCC) to provide a convenient way to purchase reprints and permission for large scale distribution of our publications in any form.

For more information, contact us at rights@springer.com or visit our website at www.springer.com/permissions.

Springer Nature is pleased to cooperate with the RightsClearance Center (RCC) to provide a convenient way to purchase reprints and permission for large scale distribution of our publications in any form.

For more information, contact us at rights@springer.com or visit our website at www.springer.com/permissions.

Springer Nature is pleased to cooperate with the RightsClearance Center (RCC) to provide a convenient way to purchase reprints and permission for large scale distribution of our publications in any form.

For more information, contact us at rights@springer.com or visit our website at www.springer.com/permissions.

Springer Nature is pleased to cooperate with the RightsClearance Center (RCC) to provide a convenient way to purchase reprints and permission for large scale distribution of our publications in any form.

For more information, contact us at rights@springer.com or visit our website at www.springer.com/permissions.

Springer Nature is pleased to cooperate with the RightsClearance Center (RCC) to provide a convenient way to purchase reprints and permission for large scale distribution of our publications in any form.

For more information, contact us at rights@springer.com or visit our website at www.springer.com/permissions.

Springer Nature is pleased to cooperate with the RightsClearance Center (RCC) to provide a convenient way to purchase reprints and permission for large scale distribution of our publications in any form.

For more information, contact us at rights@springer.com or visit our website at www.springer.com/permissions.

Springer Nature is pleased to cooperate with the RightsClearance Center (RCC) to provide a convenient way to purchase reprints and permission for large scale distribution of our publications in any form.

For more information, contact us at rights@springer.com or visit our website at www.springer.com/permissions.

Fauna de Barcelona

Amfibis, rèptils i mamífers

La fauna urbana **4**

Els hàbitats dels amfibis, rèptils i mamífers a Barcelona **8**

Conservació dels amfibis, rèptils i mamífers **12**

Amfibis 16. Rèptils 20. Mamífers 30

La fauna urbana

La ciutat, probablement un dels invents amb més rellevància de la humanitat, és l'hàbitat de més de la meitat de la població mundial. Molta gent en poc espai, això és en essència una ciutat, on els equipaments, les infraestructures i les edificacions que l'activitat humana necessita dominen rotundament el paisatge i on es produeix un intens trànsit de matèria i energia que usualment es genera o transforma més enllà dels seus límits, a diferència del que succeeix en els ecosistemes naturals.

Un altre tret important de la ciutat, que deriva del fet que es tracta d'un artefacte concebut per i per a l'ésser humà, és que ha implicat profundes transformacions ambientals, que condicionen enormement el tipus de flora i fauna que pot acollir. Molt sovint, aquestes transformacions fan pensar que la ciutat és un concepte oposat al de natura; algunes espècies que s'hi han acomodat i malgrat els beneficis ambientals que proporcionen són enteses com una anomalia, una molèstia que caldria foragitar o una contingència prescindible, quan en realitat en formen part tant com qualsevol altre element. Una ciutat, doncs, hauria de ser considerada no una negació de la natura, sinó una manifestació més.

Des que el cosmògraf Hernando Colón (1488-1539), fill del descobridor, en *Descripción y cosmografía de España* esmenta les hortes, els arbres fruiters i alguns accidents geogràfics, actualment poc identificables, en el seu itinerari entre l'Hospitalet de Llobregat i Barcelona; o des que es va descriure a principi del segle XIX el fartet (*Aphanius iberus*), petit peix d'aigües salobres, endèmic ibèric, a partir d'un exemplar capturat en uns aiguamolls litorals barcelonins a prop de la desembocadura del Besòs, el marc físic que ocupa la capital catalana ha canviat radicalment. Els topònims d'aquests indrets –la Llacuna, la Verneda, la Riera Blanca, l'Hort de la Vila– testimonien amb esferèidora eloqüència un passat natural que ara sembla inversemblant. No ha passat tant de temps d'ençà que els llops baixaven de Collserola a menjar la carn morta de les bèsties que hom tirava als canyets de Sant Martí de Provençals, actualment Poblenou.

La ciutat ha crescut de manera sostinguda des de l'enderrocament, a la primera meitat

del segle XIX, de les muralles que l'encerclaven. Pràcticament ha ocupat tots els racons disponibles, tret de Collserola. Del 1977 al 1993 el sòl urbanitzat al municipi de Barcelona va augmentar el 9,2%, mentre que el conreu va disminuir el 80,3% i els matollars i prats el 9,3%. Durant el mateix període, els parcs i jardins van augmentar més d'un 11%.

Una ciutat, quan s'engrandeix, deixa racons que preserva o que allibera amb la voluntat de crear àrees destinades a l'esbarjo ciutadà. Els espais verds urbans són fruit d'aquesta concessió i un dels punts on es concentra bona part de la biodiversitat urbana. A Barcelona n'hi ha de molts tipus, des de jardins històrics fins a horts públics com els de Can Mestres, a Montjuïc, o privats, com els del barri de la Clota, a Horta, o els de la Ponderosa, a Vallbona, regats encara per l'antic rec Comtal.

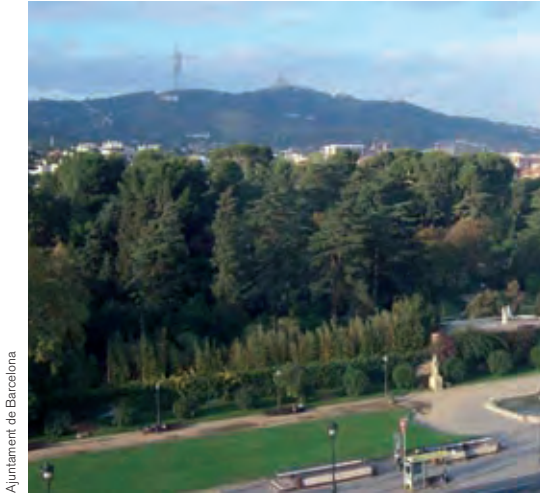
Els jardins històrics, a causa de la frondositat i l'esplendor de la trama vegetal que els caracteritza, són en molts sentits illes de natura en un oceà de ciment. Un exemple

Villuendas + Gómez

J. Bernadó

Ajuntament de Barcelona

Ajuntament de Barcelona

de jardí històric és el parc de la Ciutadella, obra de Josep Fontserè, que fou urbanitzat el 1888 i que va ser el primer parc de grans dimensions de la ciutat. Com Fontserè, altres creadors, d'anomenada universal, van deixar la seva empremta en la xarxa de jardins de la ciutat, que en conjunt sumen actualment unes 1.800 hectàrees. Gaudí urbanitzà el parc Güell a principi del segle xx; Forestier dissenyà bona part dels jardins de Montjuïc, i Rubió i Tudurí, autor d'alguns parcs emblemàtics com els jardins del Palau Reial o el Turó Park, fou l'artífex de la planificació de

la xarxa de parcs de la ciutat, recollida en *El problema de los espacios libres* (1920). En aquell moment el problema era no saber què fer amb tants espais lliures, mentre que ara el problema és no tenir-los.

Sigui com sigui, aquests parcs tenen la natura com a denominador comú. Aquest criteri té poca veure amb els plantejaments de temps més recents, emmarcats en determinats corrents urbanístics en què a vegades ha pesat més el disseny que no pas un patrocini del verd.

Si als parcs la biodiversitat es troba a redós de la vegetació, tant en el sentit tròfic com

Ajuntament de Barcelona

Ajuntament de Barcelona

T. Franquesa

en el físic, en la trama purament urbana són les edificacions el seu suport. Els edificis formen un hàbitat idoni per a aquelles espècies amants de la verticalitat.

Un bon exemple d'aquest aprofitament ens el proporcionen els falciots (*Apus apus*) i els ballesters (*Apus melba*), ocells migradors i insectívors que utilitzen forats estructurals dels edificis per fer-hi niu. Aquests forats responen tan bé als seus requeriments biològics —tant com les esclotxes dels penya-segats, on també crien, o fins i tot més—, que actualment les ciutats són baluards fonamentals

per a ambdues espècies. Per descomptat, no totes les edificacions són vàlides com a suport de la biodiversitat. Normalment, els edificis contemporanis, molt atents a l'eficiència energètica, no solen oferir gaires oportunitats. El paradigma d'aquest hermetisme estaria representat pels edificis totalment i estèrilment folrats de vidre.

Finalment, les fonts, basses i estanys dels parcs i jardins, més o menys artificials, gaudeixen en alguns casos d'una sorprenent riquesa biològica que en complementa i de vegades en potencia els valors estètics.

Anzu Villuendas + Gómez

Els hàbitats dels amfibis, rèptils i mamífers a Barcelona

Les característiques ambientals de les ciutats fan que només aquelles espècies antropòfiles o de necessitats no gaire exigents tinguin més opcions de reeixir. No obstant això, la tranquil·litat i una pressió antròpica moderada són factors que poden afavorir un tipus de biodiversitat menys vinculada a l'ésser humà. Pel que fa a Barcelona, principalment, aquesta situació es dona en alguns parcs urbans de grans dimensions, com ara el de Montjuïc o el dels Tres Turons, o els que estan connectats a masses verdes més grans, com els jardins del Castell de l'Oreneta o el del Laberint d'Horta, a tocar de Collserola.

A banda d'això, en el marc d'aquests espais i en d'altres, s'hi troben diferents tipus d'ambients que poden aprofitar algunes espècies en funció dels seus requeriments. A la ciutat, pel que fa als amfibis, rèptils i mamífers, hi podem distingir els hàbitats que es descriuen a continuació.

F. Muntada

Arixa Villuendas + Gómez

F. Muntada

F. Muntada

F. Muntada

Espais oberts

T. Franquesa

F. Muntada

En el context urbà, els ambients oberts, representats per prats secs, herbassars, matollars, roquissars i horts, són més aviat escassos. En determinats sectors de grans parcs, com el de Montjuïc o com el dels Tres Turons, encara hi queden escadusseres formacions d'aquest tipus. Pel que fa als horts, Barcelona disposa d'una xarxa pública i encara en queden de privats a Montjuïc, al barri de la Clota o a Vallbo-

na. També s'han de considerar espais oberts elements com ara escales i murs de pedra i altres estructures similars que es troben als parcs. Tots aquests ambients són importants per a molts rèptils, principalment les serps, les sargantanes o els dragons, i per a petits mamífers, com les musaranyes o els ratolins mediterranis, a més de ser zones de caça de predadors com el xoriguer.

Edificis i penya-segats

T. Franquesa

Els edificis són espais apropiats per als ratpenats i dragons, i també per a alguns ocells. Si hi troben esclotxes i cavitats adequades, les utilitzen. Des d'un punt de vista biològic són talment com penya-segats, com ara els de Montjuïc i els Tres Turons. Principalment és en els edificis antics, com ara esglésies, edificis modernistes de l'Eixample o cases de tipologia popular on trobaran aixopluc.

F. Muntada

L'aigua

F. Moreira

F. Muntada

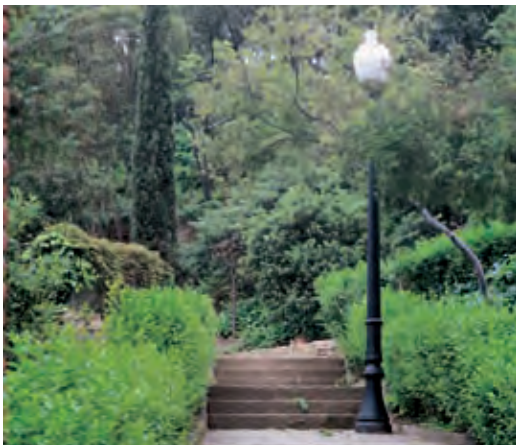
Basses i fonts són hàbitats permanents per a la granota verda i la serp d'aigua i punts de reproducció de tòtils i reinetes. La riquesa natural d'una bassa està relacionada amb la gestió que s'hi desenvolupa i amb les seves característiques. Òbviament, les basses i fonts ornamentals amb aigua clorada són incompatibles amb la presència de fauna.

Com més vegetació, tant al voltant com a la mateixa bassa, més diversitat de vertebrats i altres organismes i, conseqüentment, menys propensió a ser colonitzada per molestes plagues com la dels mosquits. Pel que fa als peixos, a Barcelona ciutat no queden espècies autòctones d'aigua continental.

Parcs i jardins, boscos de ciutat

Els parcs i jardins barcelonins estan dominats pels arbres. En sentit biològic, són com sucursal dels boscos perifèrics, per tant, hi trobem animals típicament forestals. Aquesta mena de fauna es veu afavorida pels parcs amb una vegetació frondosa, feréstega o poc formalitzada, amb importants cobertures arbustives i herbàcies. Aquesta tipologia principalment

es troba als parcs anomenats històrics, com ara els situats al peu de Collserola, alguns de Montjuïc i el dels Tres Turons, el parc de la Ciutadella/Zoo o els jardins del Palau de Pedralbes. Mamífers com l'esquirol, l'eriçó, el senglar o el ratolí de bosc, amfibis com el tòtil, o rèptils com el vidriol, mostren predilecció per aquests ambients.

Ajuntament de Barcelona

F. Moreira

Conservació dels amfibis, rèptils i mamífers

L'aïllament és un dels principals problemes de conservació de la majoria de les poblacions d'amfibis, rèptils i mamífers de Barcelona. Qualsevol alteració que ocasioni la disminució d'efectius pot tenir conseqüències irreversibles, ja que la connexió entre espais verds és molt limitada i, per tant, el flux d'individus és molt reduït o nul (sobretot pel que fa a les espècies terrestres).

Igualment, alteracions ambientals o problemes de conservació produïts a les zones de contacte amb Collserola poden ser perjudicials per a algunes espècies distribuïdes en aquest espai natural. Un exemple és el fenomen recent d'habitació dels senglars (*Sus scrofa*) a fer incursions diürnes i nocturnes en la perifèria de la ciutat, atrets per l'aportació artificial d'aliment. Aquesta pràctica podria provocar una modificació de la conducta més o menys generalitzada del volum de la població, atès que Collserola és un espai força encerclat. Tot i que a primera vista pot semblar que en aquest cas és la natura la que penetra en el medi urbà, en realitat és al revés, ja que són els usos i actituds ciutadans allò que està condicionant el tarannà de la població de senglars de Collserola.

Entre les alteracions amb més impacte ocasionades per l'ésser humà destaca la introducció d'espècies exòtiques o domèstiques en diferents ambients naturals. Aquest problema, d'abast mundial, és considerat per la UICN (Unió Internacional per a la Conservació de la Natura) una de les més grans amenaces de la biodiversitat planetària. La presència d'animals exòtics o domèstics en els parcs i jardins urbans és fruit de l'abandonament de mascotes. En molts casos, l'abandonament comporta, tard o d'hora, la mort de l'animal abandonat per raó de la seva incapacitat d'adaptació a un medi advers. En altres casos, però, l'adaptació és satisfactòria. Les espècies exòtiques o domèstiques adaptables i establertes als parcs i jardins solen ser predadors actius d'espècies autòctones o les poden desplaçar per competència directa. Per exemple, els gats són destres caçadors que anualment maten grans quantitats d'ocells, rèptils i petits mamífers. Eriçons clars, híbrids del gènere *Atelerix*, que es comercialitzen com a mascotes, s'han trobat

alliberats als jardins del parc de la Ciutadella/ Zoo de Barcelona. Rates de laboratori (*Rattus rattus*), també comercialitzades com a mascotes, de color blanc, s'han vist a Montjuïc, així com conills de granja, totalment assilvestrats, els quals poden hibridar-se perfectament amb el conill de bosc.

Pel que fa als rèptils, la tortuga de Florida (*Trachemys scripta*), mascota molt popular i de fàcil manteniment, és habitual i recurrent a les basses i els estanys dels parcs, on fins i tot es reproduïx. La seva dieta inclou postes d'amfibis, capgrossos i nimfes de diferents insectes, a més de vegetació aquàtica. La voraç tortuga mossegadora (*Chelydra serpentina*), originària d'Amèrica del Nord, ha estat trobada ocasionalment en diferents basses. Més localitzada i estable és la població introduïda de sargantana de les Pitiüses (*Podarcis pytiusensis*), establerta des de fa alguns anys al voltant de la plaça de les Glòries.

Els amfibis exòtics no solen prosperar un cop alliberats; no obstant això, l'any 2008 hi va ha-

I. Rovira

F. Muntada

ver el primer cas de reproducció a l'Estat espanyol de la granota africana *Xenopus laevis*, de la qual es van trobar i retirar capgrossos al parc de Mossèn Cinto (Montjuïc). Als jardins del Laberint d'Horta també es van trobar el mateix any exemplars adults. Finalment, els peixos més comuns a la ciutat, com gambúsies (*Gambusia sp.*), carpins (*Carassius auratus*) i carpes (*Cyprinus carpio*), són espècies introduïdes. A més d'altres perjudicis, com ara l'embrutiment més ràpid de l'aigua, la seva presència als estanys, fonts i basses impedeix la reproducció d'amfibis i de la majoria d'organismes aquàtics.

En aquest context de fragilitat de les poblacions de la fauna urbana, cal impulsar programes de conservació d'àmbit local perquè certes espècies, algunes protegides legalment, no desapareguin de la ciutat.

A tall d'exemple, podem esmentar el programa de conservació dels amfibis que des de l'any 2007 s'està duent a terme a la ciutat i que consisteix en el monitoratge de les poblacions i en l'establiment d'uns protocols de neteja específics en un centenar de basses i fonts, on ha quedat constatada la reproducció d'aquests animals i que inclou la retirada d'espècimens exòtics. Els resultats són doblement satisfactoris, ja que no només s'aconsegueix millorar l'estat de les poblacions d'amfibis en qüestió, sinó que també altres organismes com els cargols aquàtics, els espiadimonis o les libèl·lules, les xinxes o les puces d'aigua, els sabaters o les efímeres, en surten beneficiats.

F. Muntada

Riquesa d'espècies

L'inventari d'espècies de fauna vertebrada autòctona presents a Barcelona fet l'any 2008 enregistrà 3 amfibis, 8 rèptils i 16 mamífers. Pel que fa a aquests darrers, la baixa detectabilitat d'individus en poblacions minses i la nocturnitat de la majoria, segurament ha fet passar desapercebut algun altre tàxon. Per exemple, a Montjuïc diverses fonts han assegurat haver vist un animal la descripció del qual és compatible amb la de la geneta (*Genetta genetta*), carnívor similar en dimensions a un gat domèstic, tacat i amb cua llarga i gruixuda i de requeriments forestals.

A més de la geneta, és també probable que hi hagi guineus (*Vulpes vulpes*) o toixons (*Meles meles*), que facin ocasionalment incursions en els parcs en contacte amb Collserola. Així mateix, ratpenats més escassos, poc o gens antropòfils, poden passar per Barcelona durant els seus moviments, per exemple, durant la migració o, fins i tot, criar-hi, però, en tot cas, de forma testimonial.

Dels 27 tàxons trobats, 17 (un 63%) estan protegits per la llei, mentre que 2 són espècies cinegètiques, condició irrellevant a la ciutat, ja que no hi està permesa la caça. Pel

que fa a l'estat de conservació avaluat per al conjunt de l'Estat espanyol, 3 estan considerats propers a l'amenaça, mentre que per a la resta la preocupació és menor.

No obstant això, aquestes categories no tenen per què ajustar-se a la situació local. Per exemple, el tòtil, considerat proper a l'ame-

naça, manté a Barcelona una població saludable, que contrasta, per exemple, amb la seva situació als espais naturals del delta del Llobregat, on pràcticament ha desaparegut. Per contra, el ratolí de bosc, un dels mamífers més abundants a Catalunya, és més aviat es-

	Estatut legal ¹	Estat de conservació ²
AMFIBIS		
 Família Alytidae		
Tòtil (<i>Alytes obstetricans</i>)	●	NT
Família Hylidae		
Reineta (<i>Hyla meridionalis</i>)	●	NT
Família Ranidae		
Granota verda (<i>Pelophylax perezi</i>)		LC
RÈPTILS		
 Família Anguillidae		
Vidriol (<i>Anguis fragilis</i>)	●	LC
Família Gekkonidae		
Dragó rosat (<i>Hemidactylus turcicus</i>)	●	LC
Dragó comú (<i>Tarentola mauritanica</i>)	●	LC
Família Lacertidae		
Sargantana comuna (<i>Podarcis liolepis</i>)	●	LC
Sargantaner gros (<i>Psammotriton auratus</i>)	●	LC
Família Colubridae		
Serp blanca (<i>Rhinechis scalaris</i>)	●	LC
Serp verda (<i>Malpolon monspessulanus</i>)	●	LC
Serp d'aigua (<i>Natrix maura</i>)	●	LC
MAMÍFERS		
 Família Erinaceidae		
Eriçó fosc (<i>Erinaceus europaeus</i>)	●	LC
Família Soricidae		
Musaranya etrusca (<i>Suncus etruscus</i>)		LC
Musaranya comuna (<i>Crocidura russula</i>)		LC
Família Vespertilionidae		
Ratapinyada de vores clares (<i>Pipistrellus kuhlii</i>)	●	LC
Pipistrel·la nana (<i>Pipistrellus pygmaeus</i>)	●	LC
Pipistrel·la comuna (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	●	LC
Ratpenat bru dels graners (<i>Eptesicus serotinus</i>)	●	LC
Família Molossidae		
Ratpenat cuallarg (<i>Tadarida teniotis</i>)	●	NT
Família Sciuridae		
Esquirol (<i>Sciurus vulgaris</i>)	●	LC
Família Suidae		
Porc senglar (<i>Sus scrofa</i>)	C	LC
Família Leporidae		
Conill de bosc (<i>Oryctolagus cuniculus</i>)	C	LC
Família Muridae		
Ratolí de bosc (<i>Apodemus sylvaticus</i>)		LC
Ratolí mediterrani (<i>Mus spretus</i>)		LC
Ratolí domèstic (<i>Mus musculus</i>)		LC
Rata comuna (<i>Rattus norvegicus</i>)		LC
Rata negra (<i>Rattus rattus</i>)		LC

1. Estan marcades amb un punt les espècies protegides per la Llei 12/2006, que modifica la Llei 22/2003, de protecció dels animals. La C designa una espècie cinegètica. Les espècies no protegides però que tampoc no són cinegètiques no es poden ni matar ni capturar ni molestar sense autorització administrativa. Aquestes accions comeses sobre espècies protegides poden tenir conseqüències penals.

2. Categoria per a l'Estat espanyol segons els criteris de la UICN (Unió Internacional de la Conservació de la Natura). NT (quasi amenaçada), LC (preocupació menor).

Amfibis

Els amfibis van ser els primers vertebrats que es van adaptar a la vida terrestre, fa uns 350 milions d'anys, originats en un llinatge de peixos que va tenir la necessitat d'abandonar el medi aquàtic. Aquest abandonament, però, no va ser definitiu. *Amfibi* significa en grec 'doble vida', la qual es manifesta en el seu cicle biològic, que és com un resum sumari de la seva evolució. Les larves, anomenades *capgrossos*, tenen respiració branquial i viuen a l'aigua, talment com peixos. El seu creixement comporta una metamorfosi que, en la majoria d'espècies, dota els individus d'extremitats desenvolupades i de respiració pulmonar.

Atès que depenen de dos medis diferents, el terrestre i l'aquàtic, són doblement sensibles a les alteracions ambientals. La contaminació de les aigües, el canvi climàtic, la pèrdua de refugis, l'aïllament de poblacions a conseqüència de la construcció d'infraestructures, entre altres greuges que pateixen, els ha concedit el dubtós honor d'esdevenir els vertebrats més amenaçats del planeta.

Al món hi ha unes 6.600 espècies d'amfibis dividides en tres ordres: els anurs (amfibis sense cua i amb extremitats posteriors adaptades per al salt); els urodels (amfibis amb cua), i els àpodes o cecílies (amfibis d'aspecte similar al de les serps, distribuïts als tròpics).

Barcelona presenta tres espècies, totes anurs –el tòtil, la reineta i la granota verda–, distribuïdes principalment pels parcs històrics de la ciutat.

Tòtil

(*Alytes obstetricans*)

El tòtil és un petit gripau d'uns 5 cm de longitud. Les poblacions de Catalunya i Aragó (*A. o. almogaravii*) tenen el ventre blanc i el dors de color bru o groguenc amb taques verdes. La pell és granulada amb petits tubercles. El cap és ample, el morro arrodonit i la pupila, vertical, amb l'iris daurat amb taques negres. El festeig es localitza fora de l'aigua. Un cop la femella expulsa de 20 a 60 ous, el mascle els fecunda i, mitjançant el fi cordó que els uneix, se'ls entortolliga a les extremitats posteriors. Pot portar postes de més d'una femella. Transcorre tres setmanes aproximadament carregant la descendència, busca la bassa, l'estany o el torrent on naixeran els petits. Els capgrossos nouats fan una mica més d'1 cm de longitud. Hi ha dos pics de reproducció, un a la primavera, i un altre, menor, a la tardor. Es poden veure capgrossos, però, tot l'any, ja que n'hi ha una fracció que passa l'hivern a l'aigua i que fa la metamorfosi normalment l'any següent. Els mascles atrauen les femelles amb un característic i insistent xiulet. El tòtil és nocturn. De dia es refugia als llocs més frescos i humits dels parcs, usualment sota pedres o fustes. S'alimenta de cucs, ara-

nyes, gasteròpodes i altres invertebrats. Els capgrossos són més aviat carronyaires, tot i que també s'alimenten de matèria vegetal.

A Barcelona es reproduïx en basses artificials del viver Tres Pins, l'antic jardí botànic, el Teatre Grec, els jardins de Laribal, el Turó Park, el Palau de Pedralbes, els jardins de la Tamarita, el Zoo de Barcelona, el recinte privat del parc de les Aigües i el Laberint d'Horta. També en antics safareigs del barri de la Clota, basses privades del barri del Putget, del carrer de la Freixa, del barri del Congrés, del col·legi de Sant Ignasi de Sarrià i als recs auxiliars del rec Comtal a Vallbona. Al parc del Putget, on no hi ha basses, crien als embornals.

Reineta

(*Hyla meridionalis*)

G. Pascual

La reineta és una petita granota de pell llisa d'uns 5 cm de longitud. Les femelles són una mica més grans que els mascles. És de color verd lluent al dors i blanquinosa a la zona ventral, amb una línia negra a banda i banda del rostre, que a diferència de l'altra espècie del mateix gènere distribuïda a la Península Ibèrica, no li arriba mai ni als costats ni a tocar les extremitats posteriors. Hi ha individus blaus. La pupila és horitzontal. És de costums semi-arborícoles. Les reinetes prenen el sol enfilades a les plantes del voltant de la bassa o de la mateixa bassa, però també poden refugiar-se sota fullaraca i troncs, sobretot a l'hivern quan disminueixen o suspensen l'activitat. Els mascles són territorials i no se solen col·locar a menys d'un metre l'un de l'altre. A la nit, entonen uns cants per atraure les femelles. El rauc és potent i aspre.

La posta de cada femella consisteix en uns 60 paquets que contenen entre 10 i 30 ous cadascun i que fixen a la vegetació submergida. Pot fer més d'una posta, de manera que

una femella pot pondre fins a 3.000 ous per temporada. L'època de reproducció a Barcelona va d'abril a juny. Els capgrossos són molt fràgils i delicats. Mengem algues i fanèrògames aquàtiques. Cap a l'agost es poden veure totes les petites reinetes fora de l'aigua, disposades a atipar-se de mosquits, mosques, petits escarabats i formigues.

Es reproduïxen en basses artificials als jardins d'aclimatació de Montjuïc, al viver Tres Pins, als jardins de Mossèn Cinto, al mausoleu de Lluís Companys, als jardins del Palau de Pedralbes, al Laberint d'Horta i als jardins del Palau de les Hores.

G. Pascual

Granota verda

(*Pelophylax perezi*)

La granota anomenada *verda* és en realitat una granota de coloració molt variable; pot ser verda, bruna o grisosa amb taques fosques al dors. El ventre és blanquinós i tacat. La pell és una mica rugosa. Les femelles, més grans que els mascles, poden fer fins a 11 cm, mentre que els mascles solen fer uns 8 cm de longitud. Els ulls tenen la pupila horitzontal, l'iris de color daurat i es destaquen força. És l'espècie de granota més vinculada a l'aigua, no se n'allunya. A la menor temença salta, se submergeix amb rapidesa i s'oculta en el fons. Normalment, hiberna sota l'aigua, ensorrada al fang. Es desvetlla a final de l'hivern, tot i que la seva activitat reproductora, força tardana, s'inicia avançada la primavera, cap al maig, i es perllonga fins al juliol. L'aspecte de la posta i els substrats on es fixa són similars als de la reineta. Cada femella pot pondre de 2.000 a 7.000 ous per temporada. Els mascles, per atraure les femelles, canten tant de dia com de nit amb un rauc sorollós i molt variat.

S'alimenta de tota mena d'animalons, tant aquàtics com terrestres, segons la disponibilitat. Els capgrossos quan neixen fan uns 5 mm, s'alimenten de tota mena de matèria vegetal i detritus. Poden passar l'hivern a la bassa.

A Barcelona es troba esporàdicament a qualsevol massa d'aigua, ja que, en ser més o menys comuna pertot arreu, és força capturada en un punt per ser alliberada en un altre. Atesa la seva dependència tan estreta de l'aigua, els períodes prolongats de dessecació de basses i estanys, per motius tècnics o d'altra mena, són causa de la seva desaparició. Hi ha poblacions històriques al jardí de la Universitat de Barcelona (pl. Universitat), als jardins de Mossèn Cinto, al viver Tres Pins, al mausoleu de Lluís Companys, al Turó Park, al Palau de Pedralbes, al Zoo de Barcelona, al Laberint d'Horta i al rec Comtal.

Rèptils

Aquest extens i divers grup animal es va originar fa uns 300 milions d'anys a partir d'uns amfibis que es van deslligar de la dependència de l'aigua per a la reproducció ovípara. Els ous dels rèptils estan aïllats i protegits de l'exterior i contenen nutrients i prou humitat per garantir el desenvolupament correcte de l'embrió. Gràcies a aquest invent evolutiu van poder conquerir el medi terrestre; fins i tot les espècies aquàtiques fan la posta a terra ferma. La majoria de rèptils són ovípars (fan posta d'ous); no obstant això, alguns són vivípars (el desenvolupament de l'embrió es produeix dins el cos de la mare) o ovovivípars (l'ou és incubat dins el cos de la mare).

Una de les amenaces més punyents que pateixen els rèptils a tot el món és la pèrdua i destrucció dels seus hàbitats. La desaparició dels marges i murs de pedra, la intensificació de l'agricultura i l'ocupació d'espais oberts són causa de la disminució poblacional de moltes espècies.

El grup, molt complex des del punt de vista taxonòmic, inclou actualment unes 8.000 espècies al món, dividides en quelonis (tortugues), escamosos (serps cegues, vidriols, camaleons, dragons, sargantanes i serps), cocodrils i tatuaries. A Barcelona tenim 8 espècies: un vidriol, dos dragons, dues sargantanes i tres serps.

Dragó rosat

(*Hemidactylus turcicus*)

G. Pascual

El dragó rosat és un petit rèptil de pell tènue-ment rosada, quasi translúcida. Quan s'escalfa al sol pren tonalitats més sorrenques. Té els ulls grossos i la pell amb tubercles. Els cinc dits de les extremitats estan proveïts d'ungles i d'unes làmines adhesives, disposades a la base, que li permeten caminar per parets i sostres. La cua és més llarga que el cap i el cos junts. Pot desprendre's de la cua com a estratègia defensiva. S'alimenta d'aranyes, arnes i escarabats, entre altres invertebrats. Té una vida més aviat nocturna; durant el dia

pot prendre el sol discretament o romandre refugiat sota pedres, on també hiberna. Pot fer tres postes, d'1 a 3 ous cadascuna, entre l'abril i l'agost.

A Barcelona s'ha trobat als interiors d'illes de l'Eixample o a edificacions amb murs de pedra com el castell de Montjuïc, però no és gaire abundant. També viu als parcs. Al parc de la Creueta del Coll és on es troben les densitats més grans de l'espècie a Barcelona.

Dragó comú

(*Tarentola mauritanica*)

El dragó comú és similar al dragó rosat però una mica més gran i robust. Té cada dit proveït d'una filera de làmines adhesives transversals, mentre que el dragó rosat en presenta dues per cada dit. D'altra banda, només el tercer i quart dit de cada extremitat disposen d'ungles. La coloració varia al llarg del dia i poden fer canvis de color quasi a la mateixa velocitat que els camaleons (tot i que no tenen el seu repertori). Escalfat pel sol, es torna de color fosc, quasi negre, mentre que a primera hora del matí o a la nit és bru grisenc. El dessota

és clar. La pell de l'esquena està recoberta per uns tubercles ben desenvolupats i punxeguts. S'alimenta bàsicament de tota mena d'insectes, aranyes i altres artròpodes terrestres, però també pot depredar sobre les cries de dragó rosat, de sargantanes i fins i tot de la seva pròpia espècie. Generalment d'hàbits nocturns, s'enfila per caçar insectes que són atrets pels llums (especialment mosquits i arnes) o bé caça al terra, a l'aguait. Defensa els seus territoris de caça. Això es pot observar fàcilment en aquells punts il·luminats, on hi ha

G. Pascual

grups dominants i grups perifèrics. Emet xiscles audibles d'alarma o d'agressivitat, més o menys un "tsi-tsi" o "txak-txak". S'aparella de març a juliol, i la posta, d'1 o 2 ous, la fa entre abril i agost. Pot fer entre dues i set postes durant la temporada. Hiberna i es refugia sota pedres, torretes, jardineres o en esquerdes de murs de pedra.

A Barcelona és el rèptil més abundant i millor distribuït; es troba en edificis la tipologia dels quals li és propícia, però també en parcs i jardins. Popularment, és un animal perseguit

a causa de falses creences, com ara que es menja la roba, quan en realitat menja les arnes que mengen la roba. En altres parts del món és molt apreciat per combatre molestes plagues com ara les xinxes.

Sargantana comuna

(*Podarcis liolepis*)

La sargantana comuna és una petita sargantana de coloració i disseny molt variable. El dors és de tons bruns, grisencs, terrosos, en general amb pocs tocs verds. El dessota és blanc, grogós o vermellós. Els mascles fan poc més de 17 cm amb la cua, les femelles són una mica més petites. Consumeix tot tipus d'insectes i aranyes, que busca de forma activa o de vegades a l'aguait. El zel té lloc entre el febrer i l'abril, i les postes, dues o tres per temporada, una mica més tard. Les sargantanes petites, d'1 a 4 per posta, neixen des de juliol fins a principi de setembre. Fan la posta i es refugien sota roques o pedres,

en esquerdes de murs, en forats de parets o escales, en troncs d'arbres o entre matolls i mates en vorades.

Malgrat que és una espècie de caràcter antròpic, a Barcelona es troba més aviat en parcs i jardins o en edificis de tipologia apropiada situats a prop d'espais verds. En alguns parcs, com ara els jardins de Laribal de Montjuïc, se'n troben grans densitats, mentre que és molt escassa o falta en espais com els jardins de la Maternitat o la Ciutadella.

G. Pascual

G. Pascual

Sargantaner gros

(*Psammodromus algirus*)

G. Pascual

F. Muntada

rentment en zones amb matolls, herbassars o abundant fullaraca, en rouredes o pinedes. És una sargantana diürna, amb la màxima activitat a primeres hores del matí i a les darreres del dia. El zel és a la primavera i els petits neixen des de l'agost fins a l'octubre.

Ha estat trobat a Montjuïc, al parc del Castell de l'Oreneta i al parc de la Creueta del Coll.

El sargantaner gros és una sargantana que pot fer més de 30 cm de longitud amb la cua, la qual és molt llarga, dos o tres cops la longitud de cap i cos. El dors és de color bru clar tirant a castany amb dues línies groguenques. A les espatlles presenta dos o tres ocells blaus. Les galtes i la gola dels mascles en zel adquireixen una tonalitat ataronjada. Consumeix tot tipus d'insectes i aranyes. A diferència de la sargantana comuna o dels dragons, més afins als roquissars o a les edificacions, viu prefe-

Serp blanca

(*Rhinechis scalaris*)

La serp blanca pot fer més d'1 m de longitud. Cap petit i arrodonit. Els joves són de color gris clar, bruns o groguencs amb un disseny molt característic al dors: dues línies paral·leles discontinües però unides per ratlles transversals més o menys gruixudes. Els adults són de color marró groguenc amb dues línies dorsals sense cap línia transversal. Els joves mengen primer insectes i més tard cries de petits mamífers, mentre que els adults capturen principalment ratolins o rates i en menor mesura ocells, els quals sovint són enxampats al mateix niu, ja que és una espècie que grimpa força bé per arbres i arbustos. Li agrada viure en indrets secs, pedregosos i

solejats. Acostuma a estar activa al vespre i a les primeres hores de la nit. Durant les hores centrals del dia, principalment quan fa calor, s'amaga. Hiberna des de novembre fins a principi de la primavera. El zel té lloc entre el maig i el juny. Els petits, de 4 a 11, neixen cap a final de setembre o principi d'octubre.

A Barcelona n'hi ha a Montjuïc, al parc de la Creueta del Coll i al Laberint d'Horta.

G. Pascual

Serp verda

(*Malpolon monspessulanus*)

La serp verda és la serp ibèrica més gran. Els mascles poden superar els 2 m de longitud. Els joves són de color verd oliva o gris castany amb taques blanques, mentre que els adults són de color verd oliva uniforme. Sobre l'ull sobresurt una mena de protuberància en forma de visera. A causa dels canvis tan notables de talla que experimenta al llarg de la seva vida, la dieta varia molt notablement, des de saltamartins o escarabats dels quals menja els exemplars nous, fins a conills dels quals es pot empassar els exemplars grans.

Les serps de mida intermèdia mengen rates, ratolins, sargantanes i altres serps. Per deglutir les preses les immobilitza amb la inoculació d'un verí injectat amb les dents de la part posterior de la boca. No és pas perillosa per a les persones, ja que el verí no és potent i sobretot la mossegada accidental és totalment improbable. Aquestes serps viuen en hàbitats similars als de la serp blanca. El zel s'esdevé entre el maig i el juny; la posta, entre 4 i 11

ous, al juliol, i els naixements, a final d'agost. Hiberna els mesos freds.

S'han trobat exemplars de grans dimensions a Montjuïc. També n'hi ha al parc del Guinardó, al parc de la Creueta del Coll i al Laberint d'Horta.

G. Pascual

G. Pascual

Serp d'aigua

(*Natrix maura*)

La serp d'aigua és una serp mitjana, de cap ample i ben delimitat respecte al tronc. És de color grisós o bru grisós amb dibuixos variables, com ara línies gruixudes fosques en zig-zaga, línies paral·leles o taques fosques en mosaic. Viu fonamentalment a l'aigua i s'alimenta d'invertebrats aquàtics, petits peixos, capgrossos i adults de granotes i gripaus. L'aparellament es produeix a la primavera. Pon entre 2 i 32 ous a prop de l'aigua. Els petits neixen a mitjan agost. Per aconseguir sortir escàpola dels predadors o agressors, fa una imitació molt fidel de l'escurçó: aplanar i triangula el cap, bufa, s'enrosca i fins i tot llança atacs, però amb la boca tancada; de fet,

no mossega ni quan és manipulada. Una altra estratègia defensiva és deixar anar el contingut pudent de la glàndula anal i, finalment, si cap d'aquestes estratègies no ha funcionat, es pot fer la morta.

A Barcelona és una espècie força escassa, només n'han aparegut en una bassa del parc del Laberint d'Horta.

G. Pascual

Vidriol

(*Anguis fragilis*)

El vidriol és en realitat un llargardaix sense extremitats, tot i semblar una serp. Com les sargantanes i els dragons, també es pot desprendre de la cua i com que aquesta és llarga amb relació al cos, sembla que l'animal es trenqui per la meitat; d'aquí l'altre nom pel qual se'l coneix, *serp de vidre*. Pot arribar als 40 cm de llargada. Els adults són de color predominantment fosc. Les femelles presenten una línia més clara en posició vertebral. Els petits són de color daurat amb línies longitudinals fosques. Menja cucs, cargols, aranyes, escarabats i ocasionalment petites sargantanes. Té una activitat crepuscular, fins i tot nocturna si es troba en un medi sec. En general, el vidriol és propens a ocupar indrets amb molta cobertura vegetal, cert grau d'humitat i sòls tous. Li agrada moure's i refugiar-se sota la fullaraca. És una espècie ovovivípara. La femella pareix entre 2 i 22 cries enterament formades entre final d'agost i principi de setembre. Hiberna

sol o en grup, en ocasions juntament amb altres espècies, amagat en profundes galeries o sota pedres.

A Barcelona s'ha trobat al parc de la Creueta del Coll i al parc del Laberint d'Horta.

F. Muntada

F. Muntada

Mamífers

Originats fa uns 200 milions d'anys a partir de formes reptilianes, és el grup de vertebrats que ha tingut l'èxit evolutiu més notable, i no pel nombre d'espècies –actualment unes 5.500 arreu–, sinó per l'enorme capacitat d'adaptació i la diversitat extraordinària de formes assolida. Malgrat que la majoria són terrestres, hi ha mamífers a l'aigua marina i continental (balenes i dofins), voladors (ratpenats), arborícoles (esquirols) i de vida subterrània (talps); se'n troben al pol Nord (ós polar), al desert (guineu del desert), pertot arreu (éssers humans) i poden ser minúsculs (musaranyes) o gegantins (rorqual blau).

Característica fonamental i definitiva dels mamífers és l'alimentació dels petits, mitjançant la secreció d'una substància molt nutritiva, la llet de la mare. Tret de mamífers tan especials i primitius com l'ornitorinc i l'equidna, que són ovípars, la resta són vivípars. Una altra característica pròpia és el pèl, que és present, poc o molt, en un moment o l'altre del seu desenvolupament, en totes les espècies.

L'èxit evolutiu i la capacitat d'adaptació no han evitat que molts mamífers estiguin actualment en perill i que alguns hagin desaparegut en temps recents. La pèrdua d'hàbitat, la introducció d'espècies exòtiques que desplacen les autòctones o que hi competeixen i la persecució directa són algunes de les causes d'extinció.

A Barcelona s'han comptabilitzat 3 espècies d'insectívors, 5 de ratpenats, 6 de rosegadors, 1 lepòrid i 1 ungulat.

Eriçó fosc

(*Erinaceus europaeus*)

F. Muntada

F. Muntada

S. Garcia

L'eriçó és un insectívor gran. Els mascles pesen més o menys 1 kg, les femelles, més petites, volten els 800 g. És inconfusible, recobert d'espines excepte la zona ventral i el rostre. La cua és curta, també les orelles. El morro és afilat i els ulls, negres, són petits. La coloració predominant és la marró. És d'hàbits nocturns. Surt del seu cau, un niu esfèric fet de gespa, palla, pèls i altres materials que construeix sota pedres, sota troncs o embotits al bell mig de denses mates d'esbarzers. Li agrada viure als marges dels boscos més aviat humits, sempre a prop de la protecció de la cobertura arbustiva. Menja tota mena d'insectes, cucs, carronya i no desaprofita el menjar de gats i gossos. Molt ben protegit per

les seves pungents defenses, adopta una estratègia davant de les amenaces que consisteix a fer-se una bola i esperar esdeveniments, normalment la fugida de l'agressor. Es reproduïx d'abril a setembre. La femella pareix 3 o 4 cadells, una o dues vegades l'any.

A Barcelona hi ha una sorprenent població que viu als jardins del Zoo de Barcelona/parc de la Ciutadella. També és present al Laberint d'Horta i al Palau de les Hores. Pel que sembla, la seva població declina a Collserola.

Musaranya etrusca (*Suncus etruscus*)

La musaranya etrusca és un dels mamífers més petits del món; els adults pesen al voltant dels 2 g. És de color gris, amb el pèl curt i suau. Les orelles són grosses. De la cua, que amida la meitat de la longitud corporal, sobresurten uns pèls llargs entremig dels curts. És una activa caçadora d'insectes i altres invertebrats i molt voraç; de fet, pot caçar i menjar animalons més grans que ella mateixa. El seu

elevat metabolisme l'obliga a menjar constantment. Viu preferentment en ambients oberts com ara herbassars, erms o horts. Cria més d'un cop l'any des de l'inici de la primavera fins a l'entrada de la tardor. Les cries neixen nues i amb un pes de 0,25 g.

Ha estat trobada al peu del penya-segat marítim de Montjuïc. Probablement està distribuïda en altres espais.

A. Arrizabalaga

Musaranya comuna (*Crocidura russula*)

La musaranya comuna és un petit mamífer insectívor que pesa entre 7 i 14 g. La seva coloració varia segons l'època de l'any i l'edat de l'individu: els joves són grisos, similars als adults a l'hivern, mentre que aquests són marrons a l'estiu. La cua és relativament curta i amb pèls més llargs entre els curts. No és tan orelluda com la musaranya etrusca. Habita espais oberts amb bona cobertura vegetal,

marges de boscos, roquissars i jardins. Es reproduïx des del principi de la primavera fins a l'inici de la tardor. Pot tenir més d'una ventrada l'any.

S'ha trobat a Montjuïc i al Laberint d'Horta, però en baixes densitats. Probablement, la presència de gats afecta negativament les poblacions.

Galanthus

I. Torre

Ratapinyada de vores clares

(*Pipistrellus kuhlii*)

La ratapinyada de vores clares és un petit ratpenat d'uns 22 cm d'envergadura el dors del qual és de color entre marró i groc amb tocs vermellosos. El ventre és gris clar o blanquinós. A la part posterior de l'ala entre el peu i el primer dit de la mà es distingeix una vora blanca d'un mil·límetre d'amplada. El seu vol és rectilini i baix. Caça preferentment en espais arbrats o a la llum dels fanals on acudeixen molts insectes atrets per la lluentor. A l'estiu

es refugia i cria sota l'escorça i als forats dels arbres o a les esquerdes dels edificis propers. A l'hivern prefereix sojornar en llocs humits i freds.

A Barcelona se l'ha detectat en molts parcs, com ara Montjuïc, els Tres Turons, el parc de la Ciutadella i el parc del Laberint, entre d'altres.

Pipistrel·la nana

(*Pipistrellus pygmaeus*)

La pipistrel·la nana és molt similar a la pipistrel·la comuna, potser una mica més petita i amb crits d'ecolocalització més aguts. A la ciutat és més habitual que la comuna. Els seus hàbitats especialment preferits són els que tenen punts d'aigua, per això és abundant als parcs amb estanys i basses. Com la comuna, es refugia en fissures i esclotxes d'edificis i en fo-

rats d'arbres, on també hiberna. Com la resta de ratpenats, la seva funció com a insecticida natural és encomiable i imprescindible.

A Barcelona se la pot veure volar pràcticament a qualsevol parc.

Pipistrel·la comuna

(*Pipistrellus pipistrellus*)

La pipistrel·la comuna és un petit ratpenat que fa entre 18 i 24 cm d'envergadura, de color marronós pel dors i vermellós per la cara ventral. El seu vol és àgil i ràpid, amb contínues giravoltes. Abans es pensava que era una espècie comuna i antropòfila, però es troba també en zones agrestes i no és tan abundant a les ciutats. Li agrada caçar en boscos,

bosquines, parcs i zones urbanes. Es refugia i cria en forats i esquerdes d'arbres i en fissures d'edificis, on també hiberna.

A Barcelona se l'ha detectat en parcs com ara el del Castell de l'Oreneta, el de la Tamarita, els Tres Turons o Montjuïc.

Galanthus-Museu de Granollers

Pipistrellus kuhlii

Galanthus-Museu de Granollers

Pipistrellus pygmaeus

Galanthus-Museu de Granollers

Pipistrellus pipistrellus

Ratpenat bru dels graners (*Eptesicus serotinus*)

El ratpenat bru dels graners és un gran ratpenat de color marró fosc al dors i marró clar al ventre. Fa una envergadura de 30 a 40 cm. Vola a 6-10 m d'altura descrivint grans girs. Com la resta dels ratpenats distribuïts a casa nostra, la seva dieta és insectívora, és nocturn i s'orienta amb l'ecolocalització, un sistema que permet volar i caçar en la foscor de la nit i que consisteix en l'emissió de xiscles inaudibles per a l'ésser humà que reboten contra els objectes i que capten amb la seva fina oïda. Amb aquesta informació sonora es fa una composició de lloc precisa i fidel. Aquesta espècie a l'estiu es refugia i cria sota teules i esquerdes dels edificis. Hiberna en mines, coves, golfes i soterranis. Caça les preses en espais oberts o zones poc arbrades.

Se n'ha detectat la presència a Montjuïc, als Tres Turons, al parc del Castell de l'Oreneta i al parc de la Ciutadella, entre altres indrets.

Galanthus-Museu de Granollers

Ratpenat cuallarg (*Tadarida teniotis*)

El ratpenat cuallarg és un ratpenat gran, dels més grans d'Europa. Fa entre 41 i 45 cm d'envergadura. És de color gris fosc per la part dorsal i gris clar per la ventral, amb les orelles projectades cap endavant. El pèl és curt i suau. Es caracteritza per ser l'únic ratpenat la cua del qual sobresurt, perfectament visible. El seu vol és potent, recte i a gran altura. Camina i grimpa prou bé. Es refugia principalment en penya-segats o en edificis alts. Captura les preses en ambients oberts. Pot fer llargs desplaçaments des de les seves àrees de refugi fins als punts d'alimentació.

A Barcelona se l'ha detectat a Montjuïc, als Tres Turons i al parc del Castell de l'Oreneta,

entre altres llocs. També s'han vist exemplars de l'espècie a la Sagrada Família i a la Catedral.

J. Aihartz

Esquirol

(*Sciurus vulgaris*)

L'esquirol és un àgil rosegador. La part ventral la té de color blanc, la resta és de color vermellós. És molt característica la seva llarga i espessa cua, també les orelles rematades a l'hivern amb un pinzell de pèls. Pesa entre 200 i 400 g. Mena una vida arborícola encara que també baixa a terra amb certa freqüència. Cria de gener a juny de 3 a 4 cadells. Els nius, que instal·la a la copa dels arbres, són esfèrics i estan fets de branques i acícules de pi i folrats a l'interior de fulles, molsa i herba seca. Menja bàsicament pinyons i en menor mesura avellanes, nous, aglans i invertebrats. A Barcelona se'l pot veure als pins del Roser de Cervantes, als jardins del Palau de Pedralbes, al parc del Putget, al parc del Castell de l'Oreneta i al Laberint d'Horta.

F. Muntada

F. Muntada

F. Muntada

Porc senglar (*Sus scrofa*)

G. Pascual

Galanthus

El porc senglar és un gran mamífer, de cap allargat, ulls petits i coloració que varia segons l'edat. Els porcells presenten un disseny ratllat, els joves són més aviat vermellosos i els adults d'un marró grisós, amb les extremitats i orelles, petites i arrodonides, quasi negres. Els mascles pesen entre 60 i 100 kg i les femelles entre 40 i 60 kg. El zel s'esdevé des del final de l'estiu fins al desembre i després de 120 dies de gestació tenen les cries, un mínim de 3 o 4 per ventrada, entre el gener i l'abril. Es desplaça en grups formats per una

o més mares acompanyades dels seus petits o per grups de joves, mentre que els mascles adults són més aviat solitaris. Són oportunistes i omnívors.

A Barcelona la seva presència als parcs del peu de Collserola és més o menys habitual. Fa incursions als límits habitats de la ciutat atret per l'aliment que hom li proporciona de manera conscient o descuidada. És una espècie en expansió.

Conill de bosc (*Oryctolagus cuniculus*)

El conill de bosc és un mamífer inconfusible. Com les llebres, té les orelles molt desenvolupades per detectar la mínima remor sospitosa i unes potents extremitats posteriors per sortir àgilment a carrera si es confirma la sospita. És una de les espècies principals en la dieta de molts carnívors ibèrics. En la seva coloració predominen els marrons i grisos. Arriba a fer els 2 kg de pes. Les femelles poden entrar en zel en qualsevol època de l'any, en funció de la disponibilitat d'aliment. Tenen de 3 a 6 cadells per part. Viu preferentment en zones amb matollars i

prats sempre que el substrat li permeti excavar els seus caus. És un herbívor que menja compostes, graminies i lleguminoses.

A Barcelona hi ha conills a Montjuïc i als parcs del peu de Collserola, des del Roser de Cervantes fins al parc del Laberint d'Horta.

F. Muntada

Ratolí de bosc (*Apodemus sylvaticus*)

El ratolí de bosc és un ratolí gran, amb un pes que pot arribar als 35 g. És de color marró groguenc o vermellós al dors i clar al ventre. Té els ulls grans, negres i voluminosos, les orelles també grans i la cua llarga. Les extremitats posteriors també són llargues, les quals el capaciten per fer salts considerables, ateses les seves dimensions. Viu en zones amb bona cobertura arbòria i arbustiva, on s'amaga dels predadors. Té de 4 a 5 cries de mitjana per part. Es reproduïx de la primave-

ra a la tardor. Els refugis i nius es localitzen en esclertes i forats naturals o en galeries fetes per ell mateix.

Tot apunta que a Barcelona hi és escàs, encara que és un dels mamífers més abundants a Catalunya. Es troba als parcs limítrofs amb Collserola.

L. Torre

L. Torre

Ratolí mediterrani

(Mus spretus)

El ratolí mediterrani és un petit ratolí d'ulls i orelles petits, que pot arribar a fer uns 21 g. Es podria dir que és la versió silvestre del ratolí domèstic, del qual es diferencia perquè té la cua més curta que la longitud del cap i el cos, i pel color gris castany del dors i el color blanc grisenc de la zona ventral. Es reproduïx des de la primavera fins a la tardor. Pot tenir 5 cadells per part. Viu en zones seques

i obertes, dominades pels matollars, herbasars i roquissars. La seva dieta és molt variada i inclou tant fruits, llavors i altres aliments d'origen vegetal com, en menor mesura, insectes i altres invertebrats.

A Barcelona se l'ha trobat en ambients apropiats de Montjuïc i dels parcs limítrofs amb Collserola.

Ratolí domèstic

(*Mus musculus*)

El ratolí domèstic és un rosegador petit i es-tilitzat, de coloració grisa fosca o bruna, lleugerament més clar al dessota, amb una cua que iguala la longitud del cap i el cos. Té les orelles grans i el musell afilat. La major part de les poblacions viu en ciutats, pobles, masos i granges; també n'hi ha en ambients silvestres, com ara marges de camps de regadiu. A Barcelona es pot trobar a parcs i jardins, sota jardineres grans dels carrers, als túnels dels ferrocarrils i a edificis generalment de certa antiguitat. Malgrat que és perseguit allà

on apareix, s'ha adaptat prou bé a conviure amb l'ésser humà, i s'alimenta de les deixalles i aliments emmagatzemats. Té especial predilecció pel pa i altres derivats de la farina. Fa nius amb trossos de paper i roba, als racons més obscurs i amagats dels habitatges. Els seus excrements, que apareixen en petits munts, són allargats i foscos. Es reproduïx durant tot l'any. Una femella pot tenir fins a 10 ventrades l'any amb un promig de 6 a 7 petits per ventrada.

V. Peñayo

F. Muntada

Rata negra (*Rattus rattus*) i rata comuna (*Rattus norvegicus*)

Aquestes dues espècies depenen en major o menor grau de l'activitat humana la qual, d'una forma o d'altra, els proporciona menjar i recer. La menys dependent de les dues espècies és la rata negra. Presenta una coloració grisa fosca, en alguns casos amb tocs ocres. La cua és més llarga que la longitud del cap més el cos. Viu en zones de bosc i matollar, plantacions de fruiters, conreus i golfes de cases de camp. La rata comuna, de coloració similar però més gran, amb ulls més petits i cua més curta que l'anterior espècie, viu principalment en pobles i ciutats, en soterranis i molt freqüentment a les clavegueres, ja que és una bona nedadora. A Barcelona hi són espècies molt esteses. La rata negra es troba en molts parcs, on fa niu als arbres. La rata comuna, en majors o menors densitats, viu per tota la ciutat.

L. Broska

*Rattus rattus**Rattus norvegicus*

F. Muntada

La col·lecció de guies d'educació ambiental

1. Compostatge
2. Fem biogàs
3. Mobilitat sostenible
4. Reduir residus
5. Oficina verda
6. Les festes més sostenibles
7. L'aigua i la ciutat
8. Menys soroll millor
9. De la ciutat a la natura
10. Posem verdes les associacions
11. Bones pràctiques sindicals
12. En moto mou-te bé
13. L'estalvi energètic
14. Jardineria sostenible
15. Acció sindical
16. Ecoproductes de la llar
17. Aprendre del Prestige
18. L'alimentació sostenible
19. Barcelona en bici
20. Youth X change
21. Animals de companyia
22. La mobilitat més sostenible
23. Ocells de Barcelona
24. Les platges de Barcelona
25. Oficina Verda per a Empreses del Sector d'Oficines i Despatxos
26. Les empreses i la responsabilitat social corporativa
27. Finançament ètic i sostenibilitat
28. Fes-te amic dels boscos
29. 21 consells per a un habitatge sostenible
30. Ajuntament+Sostenible
31. 21 visions del canvi
32. 10 estratègies per prevenir els residus - Guia del consumidor
33. Canviem de codi - El comerç just i solidari
34. Som el que vestim
35. Congressos més sostenibles
36. Hotels més sostenibles
37. Ambientalització de les obres a la ciutat de Barcelona
38. Els corredors verds urbans

Podeu consultar la col·lecció de guies d'educació ambiental al web www.bcn.cat/mediambient. També les trobareu al Servei de Documentació d'Educació Ambiental (carrer de Nil Fabra, 20, baixos) i a La Fàbrica del Sol (carrer de Salvat Papasseit, 1).

Crèdits

Edita: Ajuntament de Barcelona. Àrea de Medi Ambient
Desembre 2010

Direcció de continguts: Margarita Parés

Redacció: Sergi Garcia. Galanthus

Informació addicional: Guillem Pascual

Font documental: Inventari dels mamífers, aus, rèptils, amfibis i peixos dels parcs de Barcelona (2008). S. Garcia; X. Puig; J. Garcia; A. López-Baucells; G. Pascual; E. Pujol; M. Vidal. Ajuntament de Barcelona

Coordinació editorial: Montserrat González

Disseny gràfic i maquetació: Villuendas+Gómez

Fotografies: J. Aihartza, Ajuntament de Barcelona, A. Arrizabalaga, L. Brzoska, J. Bernadó, T. Franquesa, Galanthus-Museu de Granollers, D. Garcia, S. Garcia, F. Morera, F. Muntada, G. Pascual, V. Pelayo, I. Rovira, I. Torre, Villuendas+Gómez

Il·lustracions: Marina Miró

Portada: Dragó comú. Autor: G. Pascual

Col·laboració: ZOO de Barcelona

Impressió: Service Point

DL:

Està permesa la reproducció total o parcial dels continguts d'aquesta guia sempre i quan se citi a l'autor i l'editor com a font original.

Els animals no són joguines; tots es defensen si se senten amenaçats i alguns poden resultar perillosos. No s'han d'agafar i si es troba algun exemplar ferit cal avisar al Cos d'Agents Rurals de la Generalitat de Catalunya (tel. 935 617 000).

Objectiu 1

Protegir els espais lliures i la biodiversitat i ampliar el verd urbà

Compromís ciutadà per la sostenibilitat - Agenda 21 de Barcelona